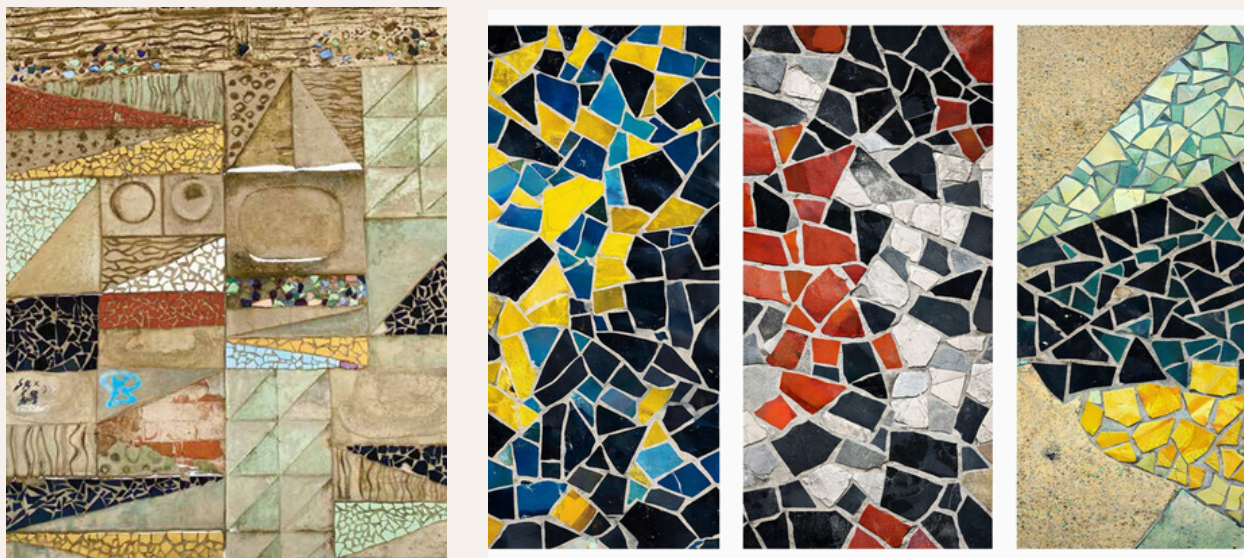

OLSZANOWSKI

**Utrwalenie unikalnych skarbów
rzemiosła tradycyjnego
na Dolnym Śląsku - kontynuacja**

dekoracja elewacyjna / kompozycja mozaikowo-tynkarska

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Słoneczna 1

Na elewacji narożnego budynku przy ul. Słonecznej 1 znajduje się wielkoformatowa dekoracja ścienna autorstwa Stanisława Pacanowskiego, powszechnie określana jako „mozaika”, ze względu na szerokie zastosowanie techniki mozaikowej w jej opracowaniu.

Kompozycja została wykonana bezpośrednio na elewacji, w technice łączonej, polegającej na osadzaniu elementów tłuczonego szkła i porcelany w mokrym tynku. Materiał mozaikowy stanowią fragmenty szklawionej porcelany oraz szkła barwionego, pozyskane głównie z wałbrzyskiej fabryki porcelany Emilia. Elementy te zestawiono z fragmentami tynku modelowanego oraz gładkimi, geometrycznymi płaszczyznami zaprawy.

Dekoracja ma charakter abstrakcyjno-geometryczny. Jej kompozycja opiera się na zestawieniu trójkątów, pasów ukośnych i prostokątnych pól, wypełnionych zróżnicowanymi fakturami: od drobnych, nieregularnych układów mozaikowych, po gładkie lub rytmicznie żłobione powierzchnie tynku. Widoczna jest świadoma gra kontrastów materiałowych i kolorystycznych — zestawienia matowych i błyszczących powierzchni, stonowanych odcieni beżu i zieleni z akcentami ciemnego granatu, czerni oraz ceglastych czerwieni.

Dekoracja została wkomponowana w narożnik budynku i rozwija się wertykalnie, obejmując strefę przyziemia oraz partie elewacji między oknami kolejnych kondygnacji. Jej układ podkreśla pionową oś narożnika i pozostaje w wyraźnej relacji z rytmem otworów okiennych, nie naruszając ich obramień.

wysokość całkowita dekoracji: ok. 7 m (od poziomu terenu do strefy trzeciej kondygnacji),
szerokość kompozycji w partii narożnej: ok. 2,5 m,
pojedyncze pola geometryczne: od ok. 30 × 30 cm do ok. 80 × 100 cm,
elementy mozaikowe: fragmenty o wielkości od kilku milimetrów do ok. 2–3 cm.

dekoracja elewacyjna o charakterze reliefowo-malarskim

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Słoneczna 2

Elewacja budynku została ukształtowana jako jednolita, całościowa kompozycja dekoracyjna, obejmująca zarówno partie cokołowe i parterowe, jak i strefę pierwszego piętra.

Partia dolna elewacji (parter):

Całą powierzchnię ścian, od poziomu terenu do wysokości parapetów okien pierwszego piętra, pokrywa reliefowa dekoracja o charakterze ornamentalnym. Relief wykonano bezpośrednio w tynku, techniką modelowania plastycznego, z wyraźnie zaznaczonym rysunkiem narzędzia.

Motywy dominującym są stylizowane formy roślinne: kwiaty o promienistych główkach oraz wydłużone, symetrycznie rozmieszczone liście i łodygi. Kompozycja ma charakter rytmiczny i powtarzalny, lecz nie jest mechanicznie modułarna — poszczególne elementy wykazują drobne różnice w rysunku i głębokości opracowania, co wskazuje na ręczne wykonanie. Relief ma niewielką głębokość, szacunkowo od ok. 1 do 2 cm, i operuje subtelnym światłocieniem.

Partia górna elewacji (pierwsze piętro):

Powyżej parapetów okien znajduje się dekoracja malarska, rozciągająca się na całej szerokości elewacji aż do linii okapu dachu. Składa się ona z powtarzalnych, pionowych pól dekoracyjnych, w których centralnie umieszczono stylizowane motywy florystyczne, ujęte w owalne lub kartuszone obramienia.

Dekoracje malarskie cechuje uproszczony, syntetyczny rysunek oraz ograniczona paleta barw, harmonizująca z neutralnym tłem elewacji. Motywy kwiatowe nawiązują formalnie do ornamentyki reliefowej partii dolnej, tworząc spójną, wertykalnie prowadzoną narrację dekoracyjną elewacji.

wysokość partii reliefowej (od terenu do parapetów I piętra): ok. 3,5 m

wysokość partii malarskiej (od parapetów do okapu): ok. 1,2–1,5 m

pojedynczy motyw kwiatowy w reliefie: średnica ok. 20–30 cm

szerokość powtarzalnego pola dekoracyjnego w partii górnej: ok. 70–100 cm

dekoracja architektoniczna elewacji / relief okienny

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Główna 42

Na elewacjach wielu budynków mieszkalnych w Sokołowsku zachowały się dekoracje okienne w formie reliefów modelowanych bezpośrednio w tynku. Ornamenty te obiegają otwory okienne po obwodzie, tworząc wyraźnie wyodrębnione ramy plastyczne, integralnie związane z architekturą budynku.

Dekory wykonano w technice reliefu tynkarskiego, modelowanego w mokrej zaprawie. Ich forma opiera się na rytmicznie prowadzonych, falistych i spiralnych liniach, układanych symetrycznie względem osi okna. Motywy mają charakter abstrakcyjny, jednak wyraźnie widoczne są inspiracje formami organicznymi — szczególnie stylizowanymi liśćmi, pędami roślinnymi oraz motywami przypominającymi ślimacznice i rozgałęzienia.

Reliefy cechuje umiarkowana głębokość opracowania oraz płynność linii, co nadaje elewacjom miękkiej, ornamentalnej charakter. Dekoracje okienne nie funkcjonują jako element autonomiczny, lecz są ściśle podporządkowane skali i proporcjom otworów, wzmacniając ich rytm i porządkując wizualnie płaszczyznę elewacji.

Zachowane przykłady wskazują na powtarzalność języka formalnego przy jednoczesnym braku mechanicznej identyczności poszczególnych realizacji, co potwierdza ręczne wykonanie oraz indywidualne dostosowanie ornamentu do konkretnego budynku. Większość tego typu dekoracji w Sokołowsku wiązana jest z działalnością Stanisława Pacanowskiego, który przez wiele lat mieszkał i pracował w miejscowości.

szerokość strefy dekoracyjnej wokół okna: ok. 20–35 cm

wysokość dekoracji (wraz z partiami nad- i podokiennymi): ok. 40–70 cm

głębokość reliefu: ok. 1–2 cm

dekoracja architektoniczna / fryz elewacyjny (relief tynkarski)

AUTOR: Stanisław Olszamowski

ADRES: ul. Parkowa 1

Na elewacji budynku dawnej pralni uzdrowskiej zachował się abstrakcyjny fryz architektoniczny autorstwa Stanisława Olszamowskiego, biegnący horyzontalnie wokół całej bryły budynku. Fryz umieszczony jest w górnej partii ścian i stanowi wyraźny pas porządkujący elewację, podkreślający jej obwód i skalę.

Dekoracja została wykonana w technice reliefu tynkarskiego, z zastosowaniem żłobień i wypukłości o wyraźnie zdefiniowanym rysunku. Kompozycja opiera się na powtarzalnym module ornamentalnym, którego rytmiczne multiplikacje tworzą ciągły, niemal taśmowy ornament. Motywy mają charakter geometryczno-abstrakcyjny, z czytelnymi odniesieniami do form organicznych: liści, pąków oraz stylizowanych osi symetrii.

Charakterystyczną cechą fryzu jest kontrast pomiędzy gładkim tłem elewacji a silnie modelowaną strukturą ornamentu. Wklęsłe żłobienia oraz wypukłe partie reliefu budują wyraźną grę światła i cienia, zmienną w zależności od pory dnia i kąta padania światła. Ornament nie pełni funkcji narracyjnej; jego sens wynika z rytmu, powtarzalności i relacji z architekturą budynku.

Fryz został podporządkowany bryle obiektu i jego funkcji użytkowej. Brak hierarchizacji poszczególnych motywów oraz konsekwentna modularność wskazują na modernistyczne podejście do dekoracji architektonicznej, w której ornament staje się elementem strukturalnym, a nie autonomicznym obrazem.

Realizacja ta wpisuje się w dojrzały okres twórczości Olszamowskiego, w którym artysta konsekwentnie operował abstrakcyjnym znakiem, rytmem i syntezą formy, przenosząc język rzeźby w skalę architektury użytkowej. Fryz dawnej pralni uzdrowskiej stanowi istotny przykład jego myślenia o elewacji jako integralnej, plastycznie opracowanej całości.

wysokość fryzu: ok. 60 cm

długość pojedynczego modułu ornamentu: ok. 50–70 cm

głębokość reliefu: ok. 3–6 cm

dekoracja elewacyjna / relief tynkarski i snycerski w obramieniach okiennych

AUTORKA: Barbara Olszamowska

ADRES: ul. Główna 32

Na elewacji budynku przy ul. Główniej 32 zachowały się dekoracje architektoniczne wykonane dzięki Barbarze Olszamowskiej, obejmujące obramienia wybranych otworów okiennych. Dekory stanowią integralny element elewacji i są ściśle podporządkowane jej podziałom oraz rytmowi otworów.

Dekoracje wykonano w technice reliefu tynkarskiego, uzupełnionego elementami snycerskimi w drewnie. W partiach międzyokiennych oraz w obrębie obramień widoczne są rytmicznie powtarzane motywy o charakterze abstrakcyjno-organicznym: formy soczewkowate i migdałowe, układane w pionowe i diagonalne sekwencje, o wyraźnie zaznaczonej osi symetrii. Powierzchnie reliefów opracowano w sposób precyzyjny, z wyraźnym rytmem nacięć i zagłębień, co nadaje im wyrazistą fakturę.

Zestawienie materiałów — tynku oraz drewna — wprowadza zróżnicowanie fakturalne i tonalne, wzmacniając plastyczny charakter elewacji. Dekory drewniane, o geometryzującym rysunku i powtarzalnym module, pełnią funkcję akcentów porządkujących kompozycję fasady.

Według relacji i zachowanych przekazów, pierwotna kolorystyka budynku była znacznie bardziej nasycona. Elewacja posiadała wyraźniejsze kontrasty barwne pomiędzy tłem a elementami dekoracyjnymi; obecnie dominująca jasna barwa, zbliżona do odcienia piaskowego, spłaszcza pierwotny efekt plastyczny i redukuje czytelność kontrastów między poszczególnymi elementami.

wysokość strefy dekoracyjnej wokół pojedynczego okna: ok. 60–90 cm
szerokość ornamentowanych pól przyokiennych: ok. 25–40 cm
głębokość reliefu tynkarskiego: ok. 1–2 cm
grubość elementów drewnianych: ok. 3–5 cm

element małej architektury / dekoracyjna balustrada mostowa (metaloplastyka)

AUTOR: Stanisław Olszamowski

ADRES: Skwer dr Alfreda Sokołowskiego

Na niewielkim moście nad potokiem w Sokołowsku zachowała się dekoracyjna barierka metalowa, znana lokalnie jako „pawie ogon”. Obiekt pełni funkcję balustrady zabezpieczającej, jednocześnie stanowiąc autonomiczny element plastyczny w przestrzeni publicznej.

Balustrada została wykonana w technice metaloplastyki, z giętych i spawanych prętów stalowych. Jej kompozycja ma wyraźnie symetryczny, wachlarzowy układ, rozchodzący się promieniście od centralnego punktu u dołu konstrukcji. Motyw główny tworzą półkoliste, powtarzalne elementy w górnej partii, przypominające stylizowane „oka” piór pawiego ogona. Uzupełniają je cienkie, promieniście rozchodzące się pręty oraz dekoracyjne woluty i spirale.

Kolorystyka balustrady oparta jest na kontrastowych barwach: dominują odcienie niebieskiego i żółtego w górnej partii oraz czerwieni w części centralnej, co dodatkowo podkreśla ornamentalny charakter obiektu i jego czytelność w krajobrazie. Forma dekoracji wyraźnie nawiązuje do motywów organicznych, przetworzonych w sposób syntetyczny i geometryzujący.

Obiekt został harmonijnie wpisany w konstrukcję mostu i pozostaje w bezpośredniej relacji z otoczeniem przyrodniczym. Jego plastyczna forma łagodzi techniczny charakter przeprawy, nadając jej indywidualny, rozpoznawalny charakter. Styl i język formalny balustrady są zbieżne z innymi realizacjami Stanisława Pacanowskiego w Sokołowsku, co pozwala przypisywać autorstwo z dużym prawdopodobieństwem, przy braku zachowanej sygnatury.

szerokość balustrady (rozpiętość „ogona”): 2,6 m

wysokość maksymalna dekoracji: 1,4 m

średnica pojedynczych półkolistych motywów górnych: ok. 20–30 cm

średnica prętów stalowych: ok. 10–16 mm

element małej architektury / metaloplastyka

AUTOR: Stanisław Olszamowski

ADRES: Skwer dr Alfreda Sokołowskiego

Barierka niewielkiego mostu nad potokiem Sokołowiec jest przykładem modernistycznej realizacji z zakresu małej architektury autorstwa Stanisława Olszamowskiego. Obiekt stanowi integralny element konstrukcji mostu, osadzony pomiędzy betonowymi przyczółkami i podporządkowany zarówno funkcji ochronnej, jak i kompozycji przestrzeni publicznej.

Forma barierki opiera się na półkolistym obrysie, wpisanym w łuk przyczółków. Konstrukcja wykonana została z metalowych prętów, tworzących rytmiczny układ promieniście rozchodzących się linii. Centralna oś kompozycji została wyraźnie zaakcentowana pionowym elementem, od którego rozchodzą się kolejne, symetrycznie rozmieszczone pręty, układające się w wachlarzowy motyw.

Rysunek barierki jest oszczędny i geometryczny, pozbawiony dosłownej ornamentyki. Dekoracyjność wynika z samej struktury formy: powtarzalności linii, ich napięcia oraz relacji pomiędzy łukiem górnym a prostymi, pionowymi elementami. Całość przywodzi na myśl syntetyczny znak lub abstrakcyjną figurę, charakterystyczną dla modernistycznego myślenia o formie.

Materiał i technika wykonania wskazują na metaloplastykę o charakterze użytkowym, projektowaną z myślą o trwałości i ekspozycji na warunki atmosferyczne. Widoczna patyna i ślady starzenia się materiału stanowią dziś część wizualnego charakteru obiektu, podkreślając jego osadzenie w krajobrazie i długotrwałą obecność w przestrzeni publicznej Sokołowska.

Barierka mostu jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych przykładów małej architektury autorstwa Olszamowskiego w Sokołowsku. Podobnie jak jego ławki, krzesła i dekoracje elewacyjne, łączy funkcję użytkową z autonomicznym wyrazem plastycznym, traktując element infrastruktury jako nośnik rzeźbiarskiej formy.

szerokość barierki (rozpiętość łuku): ok. 160 cm

wysokość całkowita: ok. 70 cm

średnica łuku górnego: ok. 170 cm

dekoracja elewacyjna / płaskorzeźba figuralno-ornamentalna

AUTOR: Stanisław Olszamowski

ADRES: ul. Główna 15

Na fasadzie budynku dawnego zakładu „Odrodzenie” przy ul. Główniej 15 zachowała się płaskorzeźba autorstwa Stanisława Olszamowskiego, umieszczona w strefie wejściowej elewacji frontowej. Obiekt stanowi autonomiczny element plastyczny, jednocześnie silnie powiązany z funkcją i tożsamością budynku.

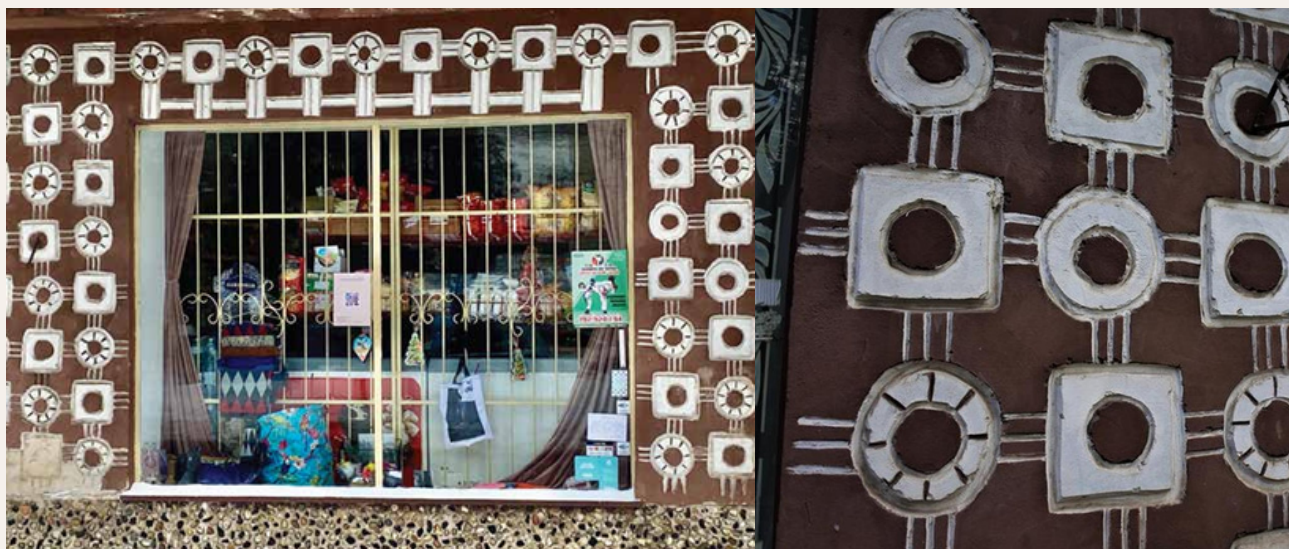
Płaskorzeźbę wykonano bezpośrednio w tynku, w technice rzeźbiarskiej o umiarkowanej głębokości opracowania. Centralnym elementem kompozycji jest owalne pole inskrypcyjne z napisem „ODRODZENIE”, ujęte w ornamentalną ramę o miękkim, falistym rysunku. Po prawej stronie przedstawiono stylizowaną postać kobiecą, ujętą frontalnie, w lekkim kontrapoście, z uproszczonym modelunkiem i syntetycznym traktowaniem detalu.

Kompozycja łączy elementy figuralne i ornamentalne, charakterystyczne dla twórczości Olszamowskiego: płynne linie, miękkie przejścia światłocieniowe oraz dekoracyjny, niemal secesyjny rytm form. Relief podporządkowany jest płaszczyźnie ściany i nie narusza jej architektonicznej logiki, funkcjonując jako znak identyfikacyjny miejsca.

Według zachowanych przekazów płaskorzeźba była pierwotnie polichromowana, podobnie jak cała elewacja budynku, która charakteryzowała się bogatszą i bardziej kontrastową kolorystyką. Obecna, monochromatyczna forma stanowi efekt późniejszych przekształceń i uproszczeń chromatycznych, które ograniczają pierwotną czytelność kompozycji.

wysokość całkowita płaskorzeźby: 1,7 m
szerokość kompozycji: ok. 1,2 m
głębokość reliefu: ok. 2–4 cm

dekoracja elewacyjna parteru / relief tynkarski o charakterze modułarnym

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Słoneczna 1

Na elewacji parteru budynku przy ul. Słonecznej 1, od strony ul. Główniej, zachowała się dekoracja elewacyjna o charakterze przestrzennym, okalająca otwór drzwiowy oraz szeroką witrynę dawnego lokalu usługowego.

Dekoracja została wykonana bezpośrednio w tynku, w technice reliefu modelowanego w mokrej zaprawie. Jej kompozycja opiera się na regularnym, modułarnym układzie powtarzalnych elementów geometrycznych: form kwadratowych i kolistych z centralnie umieszczonym otworem. Poszczególne moduły połączone są liniowymi, rytmicznie prowadzonymi wypustami tynku, tworzącymi układ przypominający schemat sieci lub ornamentalny fryz.

Motywy reliefowe rozmieszczone są równomiernie wokół witryny i drzwi, tworząc rodzaj ramy architektonicznej, wyraźnie wyodrębniającej strefę usługową parteru od pozostałej, gładkiej powierzchni elewacji. Kompozycja zachowuje ścisłą symetrię i podporządkowanie osiom otworów, podkreślając ich funkcję i skalę.

Relief cechuje oszczędna forma oraz ograniczona kolorystyka, oparta na kontraście jasnych, wypukłych elementów z ciemniejszym tłem tynku. Widoczne są drobne nieregularności krawędzi oraz zróżnicowanie głębokości opracowania, świadczące o ręcznym charakterze wykonania. Stan zachowania dekoracji można określić jako dobry, z lokalnymi ubytkami i śladami wtórnych ingerencji w obrębie lokalu.

wysokość dekoracji (rama wokół witryny): 2,2 m

szerokość dekorowanej strefy: 4,5 m

pojedynczy moduł reliefowy: ok. 20–25 cm (bok lub średnica)

wysięg reliefu: ok. 2–3 cm

dekoracja elewacyjna / malarstwo architektoniczne (murale okienne)

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Główna 21

Na elewacji budynku mieszkalnego przy ul. Głównej 21 zachowały się dekoracje malarskie autorstwa Stanisława Pacanowskiego, rozmieszczone wokół otworów okiennych wszystkich kondygnacji. Polichromie tworzą ornamentalne ramy okienne, integralnie związane z architekturą budynku i podporządkowane jego podziałom.

Dekoracje wykonano bezpośrednio na tynku, w technice malarskiej. Ich kompozycja opiera się na zamkniętych obwodach obiegających okna, z wyraźnie zaznaczonymi narożnikami i motywami wolutowymi. Dominującą barwą jest zieleń, zestawiona z jasnym tłem elewacji, co podkreśla rysunek ornamentu i porządkuje płaszczyzny ścian.

Motywy mają charakter abstrakcyjny, jednak wyraźnie widoczne są odniesienia do form organicznych: stylizowanych liści, pędów roślinnych oraz falistych linii inspirowanych naturą. Ornamenty cechuje płynność rysunku i umiarkowana dekoracyjność, bez dążenia do iluzjonizmu czy narracyjności.

Dekoracje malarskie pełnią funkcję porządkującą elewację, wzmacniając rytm otworów okiennych i scalając wizualnie zróżnicowane bryły budynku. Ich forma i język plastyczny są spójne z innymi realizacjami Pacanowskiego w Sokołowsku, zwłaszcza z reliefami i dekoracjami okiennymi wykonywanymi w tynku.

szerokość strefy dekoracji wokół okna: ok. 15–25 cm

wysokość ornamentów nad- i podokiennych: ok. 20–40 cm

grubość linii malarskiej: ok. 2–4 cm

dekoracja elewacyjna / relief tynkarski z elementami typografii architektonicznej

AUTOR: Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Główna 16

Na elewacji budynku mieszkalnego przy ul. Główniej 16, znanego lokalnie jako „Dom Pomiotły”, zachował się zespół dekoracji elewacyjnych autorstwa Stanisława Pacanowskiego, obejmujący reliefy tynkarskie oraz napis o charakterze typograficznym. Dekoracje rozmieszczone są na elewacji frontowej i bocznej, w ścisłym powiązaniu z rytmem otworów okiennych i strefą wejścia.

Reliefy wykonano bezpośrednio w tynku, w technice modelowania w mokrej zaprawie. Ich forma opiera się na powtarzalnych, symetrycznych motywach falistych i spiralnych linii, układanych w poziome pasy pod- i nadokienne. Ornamenty mają charakter abstrakcyjno-organiczny; dominują rytmiczne, „płynące” linie, przywodzące na myśl ruch, zamykanie lub rozchodzenie się śladów, co koresponduje z potoczną nazwą budynku.

W strefie wejściowej umieszczono napis „DOM POMIOTŁY”, wykonany w formie reliefowej, o indywidualnie zaprojektowanej, nieregularnej typografii. Litery stanowią integralną część kompozycji plastycznej elewacji i pełnią funkcję identyfikacyjną, łącząc ornament z warstwą znaczeniową i lokalną historią miejsca.

Dekoracje charakteryzuje umiarkowana głębokość reliefu oraz konsekwentne podporządkowanie architekturze — ornament nie konkuruje z formą budynku, lecz porządkuje jego płaszczyzny i wzmacnia czytelność podziałów. Zestawienie jasnego tynku z ceglanymi obramieniami okien i drzwi potęguje kontrast fakturalny i rytmiczny elewacji.

Nazwa „Dom Pomiotły” odnosi się do pierwotnej funkcji społecznej budynku — był on mieszkaniem osoby odpowiedzialnej za zamykanie chodników i ulic w Sokołowsku. Pacanowski przekształcił ten fakt w czytelny znak plastyczny, łącząc lokalną historię z językiem ornamentu i typografii.

wysokość pojedynczego pasa reliefowego: ok. 50–70 cm
szerokość pola dekoracyjnego pod oknem: ok. 90–120 cm
wysokość napisu „DOM POMIOTŁY”: ok. 25–35 cm
głębokość reliefu: ok. 1,5–2,5 cm

dekoracja elewacyjna / rytzy w tynku (ornament architektoniczny)

AUTORKA: Barbara Olszamowska

ADRES: ul. Główna 18a

Na elewacji budynku mieszkalnego przy ul. Główniej, znanego lokalnie jako „Dom Kowala”, zachował się zespół dekoracji elewacyjnych wykonanych przez Barbarę Olszamowską. Ornamenty rozmieszczone są w strefach nadokiennych oraz między otworami okiennymi, w ścisłym podporządkowaniu rytmowi i osiom elewacji.

Dekoracje wykonano w technice rytów w tynku — poprzez nacinanie i modelowanie powierzchni jeszcze plastycznej zaprawy. Motywy mają charakter abstrakcyjny i linearno-ornamentalny. Dominują symetryczne układy falistych linii, powtarzalnych pasów oraz znaków o wyraźnej osi środkowej, przypominających schematycznie rozchodzące się uderzenia lub rytmiczne ślady narzędzia.

Rytzy cechuje oszczędność środków formalnych oraz płytka głębokość opracowania, co powoduje, że dekoracje operują subtelnym światłocieniem i są czytelne przede wszystkim przy bocznym oświetleniu elewacji. Ornamenty nie konkurują z architekturą, lecz stanowią jej dyskretne dopełnienie, porządkując płaszczyzny ścian i akcentując strefy okienne.

Forma dekoracji, oparta na rytmie i powtórzeniu, może być odczytywana jako nawiązanie do pracy fizycznej i rzemieślniczej — co koresponduje z potoczną nazwą budynku. Podobnie jak w przypadku „Domu Pomiotły”, nazwa „Dom Kowala” odnosi się do dawnego mieszkańca budynku i lokalnej pamięci miejsca, przekształconej w znak plastyczny wpisany w architekturę.

wysokość pojedynczego pola z rytami: ok. 30–50 cm
szerokość dekorowanych stref nadokiennych: ok. 80–120 cm
głębokość rytów: ok. 0,5–1,5 cm

dekoracja elewacyjna / zespół historycznych i współczesnych płaskorzeźb oraz obramień okiennych

AUTOR: Stanisław Olszamowski

ADRES: ul. Główna 9

Na elewacji budynku mieszkalnego przy ul. Główniej, oznaczonego numerem 9, zachował się zespół dekoracji architektonicznych o zróżnicowanej chronologii, obejmujący oryginalne elementy z przełomu XIX i XX wieku oraz z pierwszej połowy XX wieku, a także późniejsze uzupełnienia zaprojektowane przez Stanisława Olszamowskiego.

Historyczne elementy dekoracyjne obejmują płaskorzeźby figuralne oraz ornamentalne obramienia okienne, wykonane bezpośrednio w tynku. Reliefy te cechuje oszczędny, syntetyczny modelunek oraz czytelna narracyjność — widoczne są przedstawienia figuralne o uproszczonej formie, typowe dla dekoracji mieszkaniowych okresu późnego historyzmu i wczesnego modernizmu. Obramienia okienne posiadają geometryzujący rysunek i umiarkowaną głębokość opracowania, podporządkowaną płaszczyźnie elewacji.

W przypadku budynku oznaczonego numerem 18 oryginalne detale zostały zestawione z nowymi elementami dekoracyjnymi zaprojektowanymi przez Stanisława Olszamowskiego. Współczesne uzupełnienia nawiązują formalnie do istniejącej struktury elewacji, jednak są czytelne jako ingerencja wtórna — charakteryzują się bardziej syntetycznym modelunkiem i uproszczonym rysunkiem, zachowując jednocześnie dialog z historycznym kontekstem.

Budynek oznaczony numerem 18B, położony niemal na krańcu zabudowy przy ul. Główniej, wyróżnia się zachowanymi oryginalnymi niemieckimi płaskorzeźbami elewacyjnymi, funkcjonującymi dziś obok współczesnych elementów użytkowych, takich jak anteny satelitarne. To zestawienie uwidacznia ciągłość użytkowania obiektu oraz zmiany jego funkcji i estetyki w czasie, stanowiąc istotne świadectwo historycznej i społecznej ewolucji Sokołowska.

wymiary pojedynczych płaskorzeźb figuralnych: ok. 30–45 cm (wysokość)
szerokość obramień okiennych: ok. 10–15 cm
głębokość reliefów historycznych: ok. 1,5–3,0 cm
głębokość elementów współczesnych: ok. 1,0–2,0 cm

zespół dekoracji elewacyjnych

AUTOR: Stanisław Olszamowski, Stanisław Pacanowski

ADRES: ul. Główna 20

Na elewacji budynku znanego jako „Marysieńka” zachował się zespół dekoracji architektonicznych autorstwa Stanisława Pacanowskiego i Stanisława Olszamowskiego, stanowiący przykład współistnienia różnych języków plastycznych w obrębie jednej fasady.

Dekoracje okienne autorstwa Stanisława Pacanowskiego mają charakter malarsko-rysunkowy. Ornamenty obiegają otwory okienne, tworząc stylizowane ramy o wyraźnie zaznaczonych narożnikach i motywach wolutowych. Linie prowadzone są swobodnie, z lekkością typową dla realizacji Pacanowskiego, a ich forma balansuje pomiędzy abstrakcją a stylizacją organiczną. Ornamenty pełnią funkcję porządkującą płaszczyznę elewacji, podkreślając rytm i skalę otworów okiennych.

Frontowa partia ściany opracowana została przez Stanisława Olszamowskiego i ma charakter bardziej strukturalny. Widoczna jest wyraźna praca z materiałem i fakturą: zestawienia pasów tynku o zróżnicowanej strukturze oraz wprowadzenie elementów o charakterze reliefowym. Kompozycja elewacji podporządkowana jest podziałom architektonicznym budynku, a dekoracyjność wynika przede wszystkim z kontrastu materiałów i rytmu poziomych pasów.

Zestawienie malarskich ornamentów Pacanowskiego z bardziej surowym, fakturalnym opracowaniem Olszamowskiego tworzy elewację o złożonym charakterze, łączącą lekkość rysunku z ciężarem materii. Całość stanowi czytelny przykład powojennych interwencji artystycznych w architekturze mieszkalnej Sokołowska, w których dekoracja traktowana była jako integralny element budynku, a nie jedynie dodatek estetyczny.

wysokość stref dekoracji okiennych: ok. 30–50 cm wokół każdego otworu

szerokość ornamentów: ok. 15–25 cm

wysokość opracowanej strefy frontowej: ok. 2,5–3 m (parter)

rzeźba kameralna / figurka porcelanowa

AUTOR: Stanisław Olszamowski

Porcelanowa figurka misia jest kameralną rzeźbą zaprojektowaną przez Stanisława Olszamowskiego w drugiej połowie lat 50. XX wieku, przeznaczoną do produkcji seryjnej w Zakładach Porcelany Stołowej w Ćmielowie. Obiekt reprezentuje nurt nowoczesnego wzornictwa figuralnego, w którym forma użytkowa i dekoracyjna podporządkowana została zasadom syntezy i uproszczenia.

Przedstawienie zwierzęcia zostało zredukowane do podstawowych elementów bryły i gestu. Sylwetka misia ujęta jest w zwartej, stabilnej formie, o wyraźnie zaznaczonej osi pionowej. Detale anatomiczne — pysk, łapy, uszy — opracowano schematycznie, bez dążenia do realizmu, akcentując raczej charakter i rozpoznawalność figury niż jej naturalistyczne odwzorowanie.

Modelunek rzeźby jest miękki i oszczędny. Olszamowski operuje łagodnymi zaokrągleniami oraz płynnym przejściem między partiami bryły, unikając ostrych krawędzi i głębokich podcięć. Dzięki temu figura zachowuje jednorodność formalną i czytelność z różnych punktów widzenia. Kompozycja ma charakter zamknięty, skupiony do wewnątrz, co potęguje wrażenie spokoju i statyczności.

Figurka wykonana została z porcelany, formowanej w formie i wykańczanej ręcznie. Powierzchnia pokryta jest jednolitym szkliwem, które podkreśla ciągłość bryły i subtelność modelunku, a jednocześnie maskuje ślady technologiczne produkcji seryjnej. Kolorystyka jest stonowana i podporządkowana formie, zgodnie z zasadami wzornictwa użytkowego okresu powojennego.

„Miś” wpisuje się w twórczość Olszamowskiego jako przykład konsekwentnego przenoszenia języka rzeźby monumentalnej i architektonicznej w skalę kameralną. Podobnie jak w jego realizacjach elewacyjnych i płaskorzeźbiarskich, figura operuje syntetycznym znakiem, rytmem bryły i redukcją detalu, traktując figurację jako nośnik formy, a nie narracji.

wysokość figurki: 22,5 cm
szerokość maksymalna: 11,5 cm
głębokość bryły: 10,7 cm

rzeźba kameralna / figurka porcelanowa

AUTOR: Stanisław Olszamowski

„Panna plażowa” jest kameralną rzeźbą porcelanową zaprojektowaną przez Stanisława Olszamowskiego w drugiej połowie XX wieku, przeznaczoną do produkcji seryjnej w Fabryce Porcelany AS Ćmielów. Obiekt należy do nurtu nowoczesnego wzornictwa figuralnego, rozwijanego w Polsce w okresie powojennym.

Figurka przedstawia stylizowaną postać kobiecą w pozycji stojącej, ujętą w syntetycznej, zwartej bryle. Sylwetka została opracowana w sposób uproszczony i geometryzujący — zredukowano detale anatomiczne na rzecz płynnej linii konturu i klarownego układu mas. Charakterystycznym elementem kompozycji jest szeroki kapelusz, którego forma organizuje górną partię rzeźby i równoważy proporcje całej postaci.

Modelunek figury jest oszczędny i miękki, pozbawiony ostrego światłocienia. Olszamowski operuje rytmem zaokrągleń oraz delikatnym kontrastem między partiami gładkimi a subtelnie załamanymi, co nadaje obiektowi wrażenie lekkości i stabilności zarazem. Postać nie jest realistycznym portretem, lecz znakiem figuralnym — nośnikiem nastroju i idei wypoczynku, nowoczesnego stylu życia i swobody.

Obiekt wykonano z porcelany, formowanej w formie i wykańczanej ręcznie. Powierzchnia rzeźby została pokryta jednolitym szkliwem, które podkreśla ciągłość bryły i czystość formy, nie odciągając uwagi od konstrukcji przestrzennej. Kolorystyka jest stonowana i podporządkowana formie, zgodnie z zasadami nowoczesnego wzornictwa użytkowego tego okresu.

„Panna plażowa” wpisuje się w szerszy nurt twórczości Olszamowskiego, w którym artysta konsekwentnie łączy figurację z redukcją formalną i dekoracyjnością podporządkowaną bryle. Podobnie jak w jego realizacjach architektonicznych, rzeźba operuje rytmem, syntetycznym znakiem oraz czytelną strukturą, unikając narracyjności na rzecz formy.

wysokość figurki: ok. 29 cm

szerokość maksymalna (kapelusz / biodra): 11,5 cm

głębokość bryły: ok. 10 cm

mebel autorski / rzeźba użytkowa

AUTOR: Stanisław Olszamowski

Krzesło autorstwa Stanisława Olszamowskiego jest przykładem autorskiego mebla o wyraźnym rzeźbiarskim charakterze, sytuującego się na pograniczu przedmiotu użytkowego i obiektu artystycznego. Wykonane z litego drewna, zachowuje surowy, niemal pierwotny charakter zarówno w doborze materiału, jak i w sposobie opracowania formy.

Konstrukcja krzesła opiera się na masywnych, prostych elementach nośnych, zestawionych w czytelną, stabilną bryłę. Oparcie składa się z pionowych desek o wyraźnie zaznaczonym obrysie, zwieńczonych symetrycznymi, obłymi wycięciami, nadającymi całości formę znaku lub sylwety. W górnej partii oparcia widoczne są rytmiczne nacięcia, pełniące funkcję dekoracyjną, a jednocześnie porządkujące płaszczyznę drewna.

Siedzisko i podłokietniki zachowują prostotę konstrukcyjną, lecz noszą ślady ręcznej obróbki: nieregularności krawędzi, widoczne rysy, spękania i ubytki materiału. Powierzchnia drewna nie została wygładzona ani ukryta pod warstwą wykończeniową — przeciwnie, ślady użytkowania, naturalne starzenie się materiału oraz patyna stanowią integralny element estetyki obiektu.

Forma krzesła jest zamknięta, ciężka wizualnie i osadzona nisko nad ziemią, co potęguje wrażenie stabilności i monumentalności, mimo kameralnej skali. Ornamentyka została ograniczona do minimum i podporządkowana konstrukcji, a dekoracyjność wynika przede wszystkim z rytmu nacięć oraz proporcji bryły.

Krzesło wpisuje się w twórczość Olszamowskiego jako konsekwentne rozwinięcie jego zainteresowania syntezą formy, rzeźbiarskim traktowaniem przedmiotu oraz pracą z naturalnym materiałem. Podobnie jak w jego realizacjach architektonicznych, reliefowych i porcelanowych, obiekt ten łączy funkcję użytkową z autonomicznym wyrazem plastycznym, traktując mebel jako nośnik formy, a nie wyłącznie przedmiot codziennego użytku.

wysokość całkowita: 110 cm
wysokość siedziska: 46 cm
szerokość: 65 cm
głębokość: ok. 52 cm

mebel autorski / rzeźba użytkowa

AUTOR: Stanisław Olszamowski

Ławka autorstwa Stanisława Olszamowskiego jest przykładem autorskiego mebla o wyraźnie rzeźbiarskim charakterze, łączącego funkcję użytkową z ornamentalnym opracowaniem formy. Wykonana z litego drewna, zachowuje surowość materiału oraz widoczne ślady ręcznej obróbki, które stanowią integralny element jej wyrazu plastycznego.

Konstrukcja opiera się na masywnych, stabilnych nogach oraz prostej desce siedziska, osadzonej nisko nad podłożem. Najbardziej rozbudowanym elementem kompozycyjnym jest oparcie, ukształtowane w formie łagodnego łuku i bogato opracowane rzeźbiarsko. W jego powierzchni widoczne są rytmiczne motywy spiralne i faliste linie, przywodzące na myśl stylizowane formy organiczne. Ornamenty zostały wkomponowane w bryłę oparcia w sposób podporządkowany konstrukcji, bez naruszania czytelności funkcji mebla.

Profil oparcia oraz boczne zakończenia ławki mają miękko modelowane krawędzie, a ich asymetryczne, nieznacznie zróżnicowane wycięcia potęgują wrażenie pracy ręcznej i indywidualnego charakteru obiektu. Dekoracyjność nie wynika z dodanych elementów, lecz z rzeźbiarskiego opracowania samego materiału.

Powierzchnia drewna nosi wyraźne ślady użytkowania i starzenia: spękania, przetarcia oraz nierówną patynę. Brak jednolitej warstwy wykończeniowej sprawia, że struktura słoików i naturalne defekty drewna pozostają czytelne, podkreślając materialność obiektu.

Ławka wpisuje się w twórczość Olszamowskiego jako przykład konsekwentnego traktowania przedmiotów codziennego użytku jako nośników autonomicznej formy rzeźbiarskiej. Podobnie jak w jego krzesłach, realizacjach architektonicznych i dekoracjach elewacyjnych, widoczna jest tendencja do syntezy formy, pracy z rytmem oraz organicznego kształtowania bryły, przy zachowaniu czytelnej funkcji użytkowej.

długość ławki: ok. 170 cm

wysokość całkowita (z oparciem): ok. 83 cm

wysokość siedziska: 48 cm

głębokość siedziska: ok. 53 cm

Utrwalenie unikalnych skarbów rzemiosła tradycyjnego na dolnym Śląsku - kontynuacja

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury